

Livsverket

Livsverket

Boken Livsverket är en komprimerad beskrivning av en tjecks liv från blöjan till skrivande stund.

Titelsidan är en kreation av min son Petter. Jag tyckte att den passade här.

På bilden ovan är jag ca 25 år gammal, medan bilden nedan visar hur tidens tand kan tära på en kropp 40 år senare. Regioner där en gång midjan fanns har utelämnats med avsikt.

Tillblivelse

Jag är född i en tid när man torkade rumpan med tillklippta och till mjukhet bearbetade tidningar.

En tid där det inte fanns hund- och kattmat i affärer och våra husdjur fick rester. Spårvagnsbiljetterna kostade bara 30 öre och, tro det eller ej, man kunde köpa dem kontant av en livs levande konduktör.

Stormarknader var inte uppfunna än, kylskåp var en raritet och man köpte bara det som behövdes för dagen. Slaktaren, grönsakshandlaren, specerihandlaren och tanten i mjölkaffären ingick i det sociala nätverket och om man skötte sig fick man kredit.

Även pubvärderna ingick i nätverket, men där fick man aldrig någon kredit för att slippa bli ovänner. Ölet var bryggt lokalt och hade gott tjockt skum, vilket uppskattades av oss små barn som fick förmånen att i en mjölkkanne hämta öl till pappa efter hans skift.

TV hade bara apotekaren Benes råd med. Alla grannar i huset och huset bredvid fick tillsänt ett schema med tider där man fick undvika att använda hushållsapparater som kunde störa nyheter och andra viktiga sändningar, d.v.s. rubbet utom parti-propaganda.

Om man skötte sig fick alla barn i huset och huset bredvid komma och titta på barnprogram varje söndag mellan 10.00 och 12.00. Att avslöja eventuella brott mot tidsschemat var lätt, eftersom Benes hade sina spioner, hushållsapparaterna var få och min mors hushållsassistent var den första på gatan och dessutom hördes den flera kvarter bort.

Släktgener

Hyreshuset som vi bodde i byggdes av Hitler omkring 1940, när han satte alla tjecker i arbete eller tvångsarbete, alternativt i koncentrationsläger.

Om det var kallare än -10 grader C utomhus, eldade vi med kol som fick hämtas i källaren. I samma källare förvarade man potatis och vid krigsslutet även folk när bomberna slog ner.

När kriget tog slut blev mina föräldrar mycket glada och så föddes jag.

Mycket tidigare föddes min mormor som ett resultat av en otillåten kärleksaffär mellan en tjeckisk piga och sonen i en judisk rikemansfamilj. Alltså är jag en åttondedels jude.

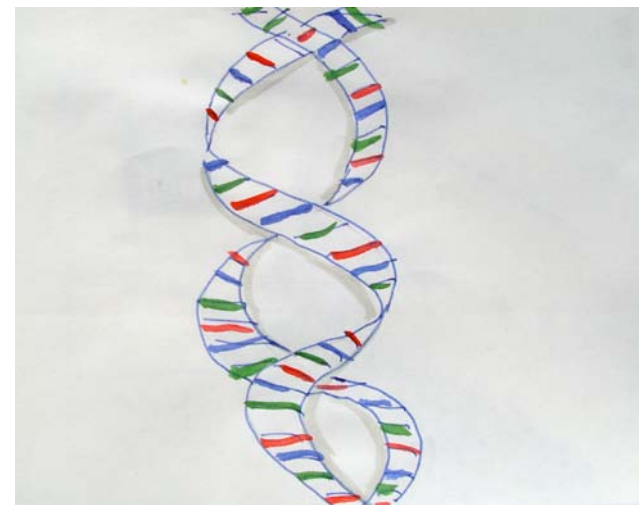

Morfar var en äkta tjeck som lyckades överleva första världskrigets skyttegravar och andra världskrigets koncentrationsläger, där han hamnat p.g.a. vänstersympatier. Mormor fick då själv ta

hand om två barn vilket hon klarade fantastisk bra med mycket slit, uppfinningsrikedom och medfött sinne för ekonomi. Det var ändå hon som bestämde allt, vilket ogillades av min mor som vid första bästa tillfälle gifte sig med min far dels av kärlek och dels för att själv ha någon att bestämma över.

Farfar var en flitig brevbärare som dog mycket lycklig innan jag föddes. Förutom posten berikade han en snygg änkas liv och underliv tills hans hjärta gav upp en tidig morgon.

För att undvika skandalen inväntade familjen mörkret och i en skottkärra forslade farfar till hans egen säng. Sedan tillkallades begravningsentreprenören och bjöds på en sup för att maskera stelheten. Alltså var även farmor uppfinningsrik och dessutom alltid glad med ett leende på läpparna, trots att hon inte hade råd med tandprotesen.

Far & Mor

Far blev utbildad till herrfrisör eftersom man fick bra med dricks.

Ganska snart sadlade han om till finmekanik som yrke och elektronik som hobby. I tider innan transistorn blev köket fyllt med riktiga rör och massor med radioapparater, till morsans stora förtret.

Mor var en stor estet och duktig sömmerska som efter giftermål och flykt till storstaden Brno snabbt skaffade sig en betydande kundkrets bestående främst av konstfolk. Mor ritade egna kreationer i alla färger men jobbet var svart, varvid kunder i form av fruar till myndighetsfolk och kommunistpampar var få och välselekterade. Operasångerskor och balettdansöser ville ha sina behag väl framhävda vilket jag gillade skarpt redan i ringa ålder. Man kastade sig på golvet och latsades leta efter sin leksaksbil, men blicken riktades under tanternas kjolar där man kunde skönja eggande rosa trosor på sommaren eller mame-lucker på vintern. Detta pågick

länge tills man en vacker dag blev tagen på bar gärning i samband med en bar rumpa. Balettdansösen knep och mor körde ut mig till hallen. Sedan hade mor fräckheten att fråga dansösen om man kunde sätta pojken i balettskola, eftersom hon alltid tyckt att jag hade vackra ben.

Ballerinan harklade sig och konstaterade att pojken var alldeles för klent byggd för att även i vuxen ålder orka med lyft av 50 kilos skönheter. Därvid tog min konstnärliga bana tidig slut och som vi kommer se senare fick jag i stället lära mig att laga kylskåp (man fick ju bra med dricks).

Sommarloven

Redan när jag började gå och fram till tonåren tillbringade jag alla somrar på landet hos mormor och morfar, som bodde i utkanten av en liten stad 20 mil från Brno. Om jag minns rätt var jag inte mer än 7 år när jag för första gången reste tåg ensam. Mor hängde en skylt på min hals med mitt och destinationsortens namn, bad några vuxna medresenärer att se till att sätta mig på rätt tåg vid första byte och där be nästa medresenärer om samma sak, vilka upprepade bravaden vid andra byten, tills man hamnat i famnen av en lättad mormor. Man kunde göra så på den tiden. Tågen var ångdrivna, gick långsamt och exakt och folk levde mindre anonymt.

Det första min mormor gjorde på järnvägsstationen var att sätta mig på en våg, beklaga att jag har magrat igen och sedan nogga sparat våglappen för att jämföra resultatet av hennes utfodring med när det var dags att åka hem på höstkanten.

Tiden hos mormor och morfar minns jag som mycket mysig, harmonisk och lärorik.

Morfar, som jobbade på stålverket 5 mil därifrån, gick upp före kl. fyra för att hinna med tåget, men å andra sida var han hemma redan halv fyra på eftermiddag, varvid det fans gott om tid att snickra, bygga, skruva, fila och på helgerna plocka svamp.

Varje torsdag morgon gick mormor och jag till bonden någon mil genom landsvägar, skogen och åkrar för att inhandla färsk fil, smör, ägg och vad mera årstiden gav.

En gång gömde jag en särskild sten under ett särskilt trä vid en liten sjö, enligt bondens utsago skapat av en liten meteorit. Tanken var att varje torsdag kolla om stenen var kvar. Och det var den. Inte bara om torsdagar men genom alla sommarlov.

Specerihandlarn

På vägen hem kom morfar oss till mötes, för att hjälpa bära lasten. Man såg honom som en prick redan långt borta på landsvägen, där han insöp naturen och vankade fram i mycket lugn takt för att inte behöva gå så långt efter ett jobbigt skift. När han fick syn på mormor ökade han takten till lätt språng, vilket vi alltid hade roligt åt. Men morfar var på intet sätt lat. Han var världens snällaste, lugnaste, drömmande och skarpt tänkande människa som inte brydde sig om omgivningen märkte det eller inte.

Min enda fiende under sommarloven var halte specerihandlaren Stanecek. Av någon outgrundlig anledning gillade vi inte varandra. Möjligen lät jag honom veta att vid inköp över en helkrona bör det ingå minst en karamell gratis, som vi i storstaden är vana vid.

En gång när mormor envisades med att skicka mig till Stanecek med en krona i näven för att köpa jäst för tjugo öre, slängde jag växelpengarna i gräsmattan utanför speceriaffären. Halvjudinna som hon var organiserade mormor genast en skullgång för att återfinna alla åttio öre, vilket efter någon timme lyckades, samtidigt som Stanecek fick gräsmattan krattad. Sedan dess slapp jag alla soloärenden till nämnde specerihandlare till bådas lättnad.

Skilsmässan

När jag blev ungefär åtta år, hände det ofta att mor blev arg och slängde tallrikar på pappa som besvarade elden, dock med mjukare föremål, alternativt med fula ord.

Skilsmässan blev ett faktum. Mor, min 5 år äldre bror och jag fick klara oss själva. Brorsan klädde sig en delvis fadersroll på deltid, vilket han klarade utmärkt. Han var ju min stora idol med oljat hår, kammen i bakfickan, tenniskraket och en trumpet på väggen och tjejer med hästsvans vid grammofonen, där förbjudna Elvisskivor snurrade.

Så småningom skaffade sig mor nästa av sina totalt tre offer. Min styvpappa var ganska snäll men mycket svartsjuk. I stället för flygande tallrikar och annat husgeråd blev det ibland alldeles tyst i någon vecka. Självt föredrog jag ljudet av krossande tallrikar.

Åren och tonåren gick och jag började paddla kanot och spela klarinett. Syftet var att utveckla min taniga kropp för bättre chans till fortplantning, samt för att få en chans till högre musikutbildning som innebar en till få förunnad frihet i ett kommunistland.

Ansökan till konservatorium avsågs dock bryskt utan prov p.g.a. avsaknad av arbetarbakgrund. Mor sydde ju svart och styvfar var administratör vilket betydde att de utgjorde kapitalistiska element.

Då blev jag arg, skaffade saxofon och började spela jazz.

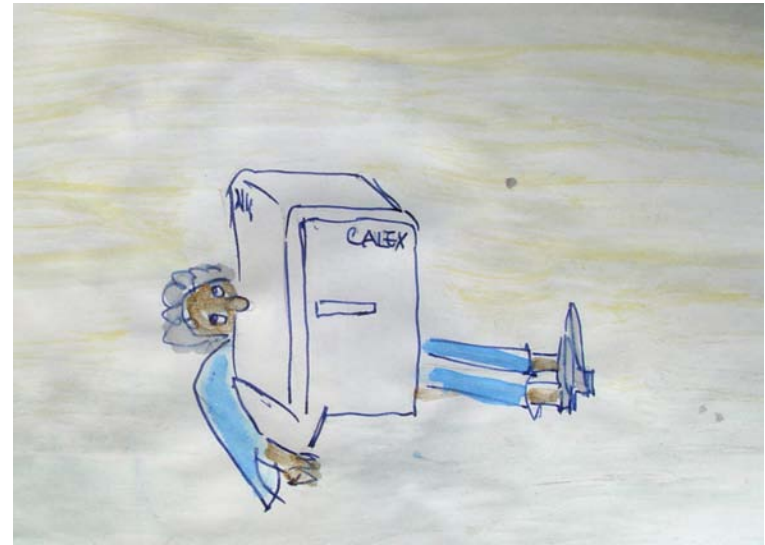

Yrkesval

I stället för musikutbildning blev jag via lite mygel antagen till en internatskola där man lärde sig att laga kylskåp. Internatskolan var belägen ute på landet i en slottsruin, där man kört ut greven med familjen till skogsvaktartorpet. Yrkesvalet och skolan såg jag som ett nödvändigt ont, men lyckades klara av den så att säga på gehör. Övrig tillvaro gick ut på att låsa in sig i slottets källare där jag fick extraknäck som linneförvaltare och där man kunde vråla på saxofon hur mycket som helst.

Efter skolan började jag genast laga kylskåp hemma hos befolkningen.

I Tjeckoslovakien och andra kommunistländer rådde det stor brist på folk inom serviceyrken. Man tjänade mera än en läkare vitt, lika mycket svart och dessutom fick man dricks.

Man var kung och kunde dessutom spela saxofon på kvällarna. Även en veteranbil hade jag kunnat skaffa. Det blev en Tatra från 1921 som liknade en T-Ford både till färg och form. En träratt satt på högersidan och bilen antingen puffades i gång eller vevades med en envist sparkande klyka. Mor sydde spetsgardiner och vi begav oss på 20 mils utflykt till mormor i ca 35 km/timme. Alla medtrafikanter log, ditresan gick utmärkt och mormor blev stolt. På hemvägen gav Tattran upp, men det var ganska lätt att komma åt motorns innanmäte och byta en kolv vid väggkanten. Sedan gick träratten av när vi knuffade i gång bilen, men lite klister och armering av mammas gardiner kunde avhjälpa saken. Senare förvandlades bilen till en kabriolett, dock helt ofrivilligt, när fartvinden lyfte dess galonerade trätak.

Äktenskap # 1

En vacker dag fick jag ordning på både kylskåpet och hushällets dotter som blev gravid och inom några månader gifte vi oss.

Mor himlade med ögonen, men sydde en vacker bröllopsklänning, medan mormor tyckte att jag var värd bättre och skickade en brödrost.

Mycket senare, efter knappt två decennier och en hel del underhåll, har det dock visat sig att jag inte var fadern.

Efter ett par månader åkte jag in i lumpen på 26 månader. Att göra lumpen i ett kommunistland var tio gånger värre än att sitta i ett svenskt fängelse. Förnedringen var total och särskilt under det första året fick man agera "slagpåse" för komplex som bara ett år äldre soldater eller ett par år äldre underofficerare bar på. Allt hår åkte självfallet av.

Skura golv med tandborstar var en klassiker, hälsa på brandsläckare för att få rätt vinkel på armen, bädda sängen och vika kläder i skåpet fem gånger dagligen, springa 5 varv rund exercisplatsen iförd gasmask med 25 kg fältpackning, bli väckt 4 gånger per natt för (falsk) alarm, ingen permis under första tre månader trots familj, inga civilkalsonger under 2 år, etc.

Det gäller att ha bra fysik, uppfinningsrikedom och tur, vilket jag tycks ha fått till skänks.

Lumpen

Efter tre månaders utbildning fick jag hälsa på min hustru i ca tre minuter och hämta min saxofon, eftersom förbandets orkester behövde förstärkning på andra stämman.

Vi bildade sedan ett dansband, en blåsorkester, en teatergrupp och ett jazzband på villkor att repertoaren omfattade en och annan rysk låt samt en tjeckisk parادلåt som heter något med "Zdrastvujtje kamrat Gagarin".

Under andra världskriget brukade Hitlers spioner räkna antal synkoper, som vid framträdande av jazzband med anglosaxisk dekadent musik inte fick överstiga visst antal. Så långt gick inte politrukerna i Tjeckoslovakien. Dels var det enklare med låtens titel och dels visate de inte vad en synkop var.

Kulturlivet i kasernen blev faktiskt ganska rikt. Vi hade egen biograf, teater, kulturmajor Krbecek och alla orkestrar, som bildades främst för att skippa typiska soldattjänster. Vi gjorde uppträdanden även hos andra förband runt om i landet och i länder inom östblocket.

Majoren Krbecek hade mycket pipig röst, varvid vi misstänkte någon form av kastrering.

När han själv svarade i telefonen frågade folk om fröken kunde vara vänlig och hämta majoren.

Wienerschnitzel

Kasernen inhyste ett helikopterförband med tillbehör, ca 600 man allt som allt. Vi bodde ca 15 stycken per rum och alla utom officerare åt i omgångar i ett kök där potatisen skalades för hand av stackars nykomlingar från kl 3.30 på morgonen och där maten lagades av smeder och svarvare i det civila. Disidenter lade officerarna beslag på, men var maten dålig skickades de att gräva diken. Budgeten var hela 1.40 kcs per dygn och soldat (motsvarande ca en svensk tia i skrivande stund). Var annan månad förnyade man tio år gamla krigsreserver, varvid det serverades burkmat och bröd från trettioåriga kriget i minst en vecka.

Till slut bildade vi en matkommitté och anmälde oss hos översten för att ”kräva” bättre mat. Han lyssnade uppmärksamt och frågade:

”Och vad skulle ni vilja ha i stället?”

”Kanske en Wienerschnitzel på söndag” vågade jag.

”Då skall ni få det soldater. Utgå”

Och det fick vi.

I två veckor segade vi oss genom Wienerschnitzlar på längden och på tvären till både lunch och middag. Matkommitté upplöstes och själv blev jag nära på lynchad, samt mobbad ett bra tag därefter.

Spionjakt

När den årliga världsutställningen i Brno gick av stapeln, kallade översten till uppställning på exercisplatsen och höll följande tal:

”Kamrater soldater! Som ni säkert vet startar en internationell sammankomst i vår stad, dit många av våra bröder från socialistiska länder, men även utlänningar inklusive kapitalistiska imperialister kommer. De senare nämnda passar alltid på att undergräva och angripa vårt land och det socialistiska samhällets ideal, när tillfället ges. Därför måste vi vara extra observanta. Vi delar ut extra skarpa skott, fördubblar antalet vakter och drar in alla former av permission så länge utställningen pågår.

Den som fångar en imperialistspion får en veckas permission ändå. Den som antecknar och levererar nummer av en västerländskt registrerad bil inom en mils avstånd från vår kära kasern får tre dagars permission efter utställningens slut, utom soldaten Cech som får en wienerschnitzel till frukost”.

Det blev många anmälningar på utlänsktregistrerade bilar i närheten av kasernen, men de visade sig antingen komma från DDR eller inte alls existera.

När kapten Bajgar hittade soldaten Kucera i famnen på en kvinna vid kasernens staket, bedyrade Kucera att han höll på att tillfångata en västerländsk spion. Dock utan framgång och med en vecka i finkan som följd.

Pragvåren och 20-års höst

En annan form av frihet i lumpen utgjorde lastbilen som jag fick köra. Man kunde svänga av rutten någon kilometer, hälsa på släktingar och folk man kände, eller äta riktig mat på någon krog om solden 70 kcs/månad tillät. Även matbristen kunde motverkas genom att man på flygfältet jagade harar vid skymningen med nämnda lastbil. Strålkastarljusen tvingade haren att springa rakt framför bilen tills den nackades av främre differential. Tyvärr hände det en gång att jag blev upptäckt från flygtornet, vilket medförde 14 dagar i finkan för förstörelse av socialistisk egendom.

I augusti 1968 närmade sig äntligen militärtjänstens slut och så gjorde tyvärr även Pragvåren.

Strax innan mucken väcktes vi av oväsen från ryska Tupolevplan, ur vilkas innanmäte välte ut soldater, bilar och lastbilar lastade med husgeråd inklusive duntäcken och golvur.

Ryska soldater log i tro att de var välkomna som befriare, men sedan blev de inte sena att höja sina kalaschnikows när vi kastade stenar och kol på dem. Våra vapen blev nämligen inlåsta dels av politruker som värnade om ryska "befriare" och dels av vanliga officerare som ville undvika blodbad. Sedan har vi pratat med vanliga ryska soldater som visade sig benägna att byta en och annan ideologisk ståndpunkt mot våra stövlar eller armbandsur. Efter någon dag blev de vilsna och snart utbytta mot trupper från högre Kaukasus.

Norge

Vid sidan av Pragvåren tog även mitt äktenskap slut. Jag fick vackert flytta till mamma, laga kylskåp och spela jazz när tillfället gavs. Ganska snart bestämde jag mig för att lämna landet innan Ryssarna hunnit försegla alla gränser. Mor ordnade inbjudan från släktingar till en kund som var norska, och sydde en varm kapp och pälsmössa. Med 27 norska kronor i fickan (maximum man kunde växla in för en månadslön i kcs) och en saxofon i näven hamnade jag per tåg norr om Polcirkeln i Bodö efter ett par dagar. Till saken hör att på nämnda 27 norska kronor har jag klarat mig tills i dag, 40 år senare.

Norska vänner var mycket snälla människor, trots att näringen bestod mest av kokt fisk men vit sås, sötlimpa och hembränt på kvällen.

Något jazzband fanns inte att tillgå, men redan efter ett par dagar fick jag engagemang i Bodös dansband som hette ”Kurt Trverlis”.

På dagarna hjälpte man husbonden med att slipa golv, vilket var hans yrke och då och då fick man äran att bevaka hembränningsapparaten i källaren.

Vid ankomsten var det mörkt dygnet runt, medan ett par månader senare avtäckte det fantastiska ljuset en bedårande natur.

-Här stannar jag tills vidare- tänkte jag och knallade till polisen för att söka uppehållstillstånd. Tyvärr blev det tji, eftersom man misstänkte att jag var en kommunistspion.

Sverige

Så bar tåget söderut till Sverige, där min mor också hade bekanta i form av familjen Carlsson, som hade vänligheten att hjälpa mig några månader.

Man ville göra rätt för sig och skaffa jobb snarast möjligt. Dock upptäckte man finurliga svenska lagar som sade att utan arbetstillstånd inget jobb och utan jobb inget arbetstillstånd. Då knallade jag till närmaste bilhandlare och på hack-

ig norska erbjöd mig att gratis tvätta hans bilar ett tag om han skrev ett löfte om jobb. Hos Mölndalspolisen köpte man detta och man fick tremånaders arbetstillstånd som användes till att skyffla sten på Makadambolaget någon månad. Att få jobb som musiker visade sig vara mycket svårt. Konkurrensen var stenhård, jobben få och att leva på jazz var otänkbart. Därför började jag spela gratis i ett nystartat popband och sökte jobb

som kylmontör, vilket jag fick tämligen omgående, trots att min utbildning i det svenska språket bara hade hunnit fram till "Mor är rar" i någon barnbok.

Kylfirman manövrerades av två freonskadade äldre herrar som föredrog att sitta inne, kedjeröka billiga cigarrer, medan de försökte uppfinna någon världsprodukt i väntan på att en eventuell kund dyker upp. Chefen ville minimera riskerna och erbjöd mig därför ackord. 10 kr för justeringar, 15 kr för termostatbyte och 50 kr för kompressorbyte, vilket var ett missstag för hans del. Jag bytte massor med kompressorer 12 timmar om dagen och min lön motsvarade bägge gubbarnas i hop. Trots att det egentligen var bara jag som jobbade, klarade sig firman hyfsat fram till en ny misslyckad "världsprodukt". Efter mycket tankearbete och cigarrök konstruerade herrarna en flaskkylare för butiker.

Som isolering hällde man in gips, för att upptäcka att de hade behövts dubbelt så många anställda för att lyfta den.

Göteborgs Prima

Firman gick omkull och konkursförvaltaren sålde restlagret inklusive mig till en österrikare. Vi delade Västsverige i två bitar och servade fritt var sin del. Var annan vecka träffades vi för att pengar i varandras fickor skulle skifta ägare. Otto fick betalningar som jag inkasserat från mina kunder och jag fick min lön, även den baserad på ackord.

Matematiken var enkel och friheten total, vilket var nödvändigt om man skulle spela saxofon samtidigt.

För att minimera framtida freonskador började jag studera på kvällstid. Först fick man läsa in svensk grundskolekompetens, sedan gymnasiekompetens, tills det bar till universitet och musikvetenskapsstudier. Alltså arbete på dagtid, studier på kvällstid och spelningar, vin kvinnor och sång nattetid.

Popbandet som jag medverkade i hette Göteborgs Prima (som snuset) och bandet blev världskänt i hela Göteborg. Vi turnerade runt om i landet i en gammal Scania buss, från 40-talet, som vi utrustat med flygplansfätöljer och välanvända dubbel-sängar.

Storband

Efter några framgångsrika år med popbandet blev det mera jazz i storbandsformat. Smyrnakyrkan satte ihop ett storband där jag och några hedningar till fick äran att medverka vid en tvåmånaders turné i USA. Vi spelade bl.a. på Rockefeller Center, i Woodstock (tyvärr två år efter berömda festivaler tog slut) och i massor av kyrkor runt New York.

Särskilt minns jag en stor kyrka för afroamerikaner. Den var förgylld från golv till tak inklusive en av världens största orglar. Guldbehängde Reverend Ike delade ut broschyrer med dollarsedlar på

omslaget och lärde afroamerikaner att bli rika, dock enbart om han fick 20%. Vi blev inbjudna till kvällens mässa som gick på TV, dock enbart om vi ändrade texter på vissa låtar efter Reverend Ikes' pipa. Hårda förhandlingar resulterade i att vi packade våra instrument och förflyttades till en kyrka i Harlem. Kyrkan var sliten, fylld med rök och folk direkt från ga-

tan, men vi fick spela vad vi ville utan att bli rånade eller få stryk. Enligt utsago var vi det första vita bandet som då vågade sig in i Harlem.

När vi kom hem väntade ett journalistuppbåd på Torslanda flygplats, men p.g.a. dimma fick planet vackert landa i Jönköping och det mesta glömdes bort.

Till saken hör att resan finansierades delvis genom instrumentförsäljning. Dollarn låg kring 3.50 kr och allt i USA kostade knappt hälften jämfört med hemma. Vi åkte dit med ett instrument per man (utom piano) och kom hem med i snitt fem instrument per dito.

Äktenskap # 2

Sedan blev jag gift för andra gången med en typisk, vacker, frigjord, självständig och inte minst bestämd svensk hustru.

Eftersom hon fortfarande lever och för det mesta sover i samma säng utelämnar jag närmare information i ämnet för att undvika en skilsmässa till på gamla dagar. Först fick vi en katt, sedan en dotter, sedan en hund, kanariefågel, hamster, kanin, vandrande pinnar och sex år därefter en son, som föredrog andra hyss och som vid särskilda sociala sammankomster gick under namnet Bomben.

I mitten av sjuttioalet startade jag egen firma för reparation av kylanläggningar och hushållsmaskiner i Lerum dit vi flyttat och där det dessutom fanns ett hyfsat storband.

Kontoret var i ett hörn av vardagsrummet och lager i förrådet. Resten rymdes i bilen. Arbetet var fritt och man träffade trevligt folk, samt lärde känna i princip alla affärsinnehavare i behov av fungerande kyla. En säck potatis eller en back öl kunde bytas mot freonpåfyllning. Det fanns gott om jobb och privatekonomin var det absolut inget fel på, men det där med Freon kändes fel.

Jag började studera alternativ kylteknik och från USA importera små kylboxar baserade på den så kallade termoelektriska principen som fungerar med hjälp av halvledarteknik utan köldmedia eller rörliga delar. Ganska snart tyckte man att tekniken gick att göra bättre och effektivare, samt att den svenska fritidsbåtmarknaden skrek efter fungerande kylskåp. En prototyp av ett kylaggregat skruvades och klistrades ihop och visades på Båtmässan i Göteborg. En hel del beställningar ramlade in utan att någon produktion fans, men familjen och släktingar hjälpte till att på köksbordet klippa sladdar och klistra skyltar till första serien som kunde levereras. Hustrun tyckte att köksbordet är för att servera mat på, i stället för sladdar och kylflänsar och jag var tvungen att hitta på något nytt.

Supercool

Till råge på alla laster fick jag vackert starta ett företag vars namn Supercool AB talar för sig självt. Utöver oberoende hörde till mina fasta principer att aldrig ha några anställda eller kompanjoner, tills man upptäckte att saker som man inte gör själv blir inte gjorda och saker som andra kan göra bättre blir inte det heller.

Först var jag ensam, sedan var vi två, sedan 6, sedan 50 o.s.v.....

I början var tekniken ganska okänd och det tog oss många års slit att ändra på saken och få den att bli accepterad. Våra kylaggregat och kylskåp användes i fritidsbåtar, lastbilar, för kylning av elektronik, medicinska instrument, vin, sprit, snus, etc. Först i Skandinavien och sedan i hela världen. Vi hade mycket bra samarbete med statliga och kommunala organisationer som hjälpte småföretag vid star-

ten, med utveckling och export. Dåvarande Styrelse för Teknisk Utveckling – STU (numera Nutek), Utvecklingsfonden (numera Almi), Exportrådet och Start Invest hör till de viktigaste. De som lånat oss pengar fick dem dessutom tillbaka, vilket inte hör till vardagen.

Vi har ständigt utvecklat och förbättrat tekniken, konkat rund om i hela världen på mässor och hos kunder och så småningom figurerat i media som Teknisk Magasin (Erik Bergström), skakat hand med Invar Karlsson, Birgitta Dahl, samt Kungen för våra exportframgångar.

Företagande

Under mina 33 år som företagare har jag gjort många misstag och gått på de flesta minor man kan trampa på, men det fanns även en hel del framgångar och tillfredsställelser.

Jag har haft förmåga eller snarare tur att stöta på bra människor och tillvarata deras goda egenskaper till nytta för alla parter inklusive kunder. Fram till vis storlek kan man driva en organisation ganska platt så att den driver sig mera eller mindre själv och utan massor med instruktioner. Man måste kunna tro och lita på folk. Man skall själv kunna sopa på lagret, eller ta en öl med vem som helst på firman utan att någon behöver förstå sig eller ändra på sitt äkta jag. Alla kan inte eller vill inte vara lika kreativa, eller snabba men alla behövs.

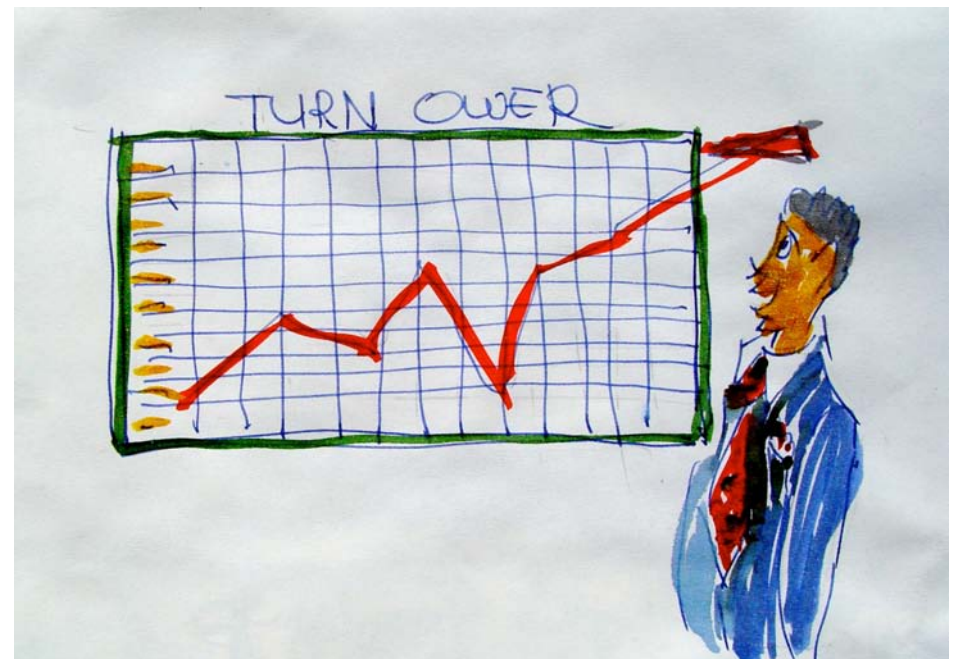
Med kompanjoner kan det vara mera invecklat.

Min första kompanjon var en underbar privatperson som jag har mycket att tacka för.

Det gick bra i första uppbyggnadsfasen för att ta slut vid nästa och så småningom hamnade han hos konkurrenter.

Nästa partners var ett börsnoterat företag i fastighetsbranschen som skulle hjälpa till att finansiera expansionen. På åttiotalet var det inne att diversifiera sig och satsa på Joint Venture i små högteknologiska företag. Vi expanderade, men när vi i samband med en större kunds konkurs behövde hjälp, drog de sig ur. Man skulle renodla kärnverksamheten, d.v.s. fastighetsaffärer och vi stod där på randen till undergång.

Hjälpen kom från nästa partners, ett kommunalt investmentbolag Start Invest, som gick in i stället. Detta samarbete fungerade utmärkt många år tills jag och två nyckelpersoner på företaget kunde lösa ut dem till ett humant pris.

Livsverket säljs

Alltså blev senaste ägande fördelat på tre privatpersoner med var sin kompetens. Vi råkade komplettera varandra, lita på varandra och ställa upp för varandra, vilket jag konkret fick erfara, när jag på nittioalet ballade ut och fick panikångest med begränsad arbetsförmåga i flera månader som följd.

Klarar man av liknande depression blir man starkare och på något sätt berikad efteråt.

Man undviker stress och gör hellre en sak i sänder väl, än många på en gång och halvbra. Man ger sig tid att sortera och finna inre frid.

När jag närmade mig sextio, började jag fundera vad man skulle göra efter de sextio.

Veckan efter fick jag ett mejl, där ett engelskt börsnoterat företag visade intresse att köpa verksamheten. Vi träffades på flygplatsen, bolaget och folk därifrån verkade vara hyggligt och både mina partners och jag var nyfiket villiga att diskutera saken. Villkoren från min sida var att jag lämnar bolaget eftersom jag inte kunde rapportera till någon annan än min hustru.

Naivt trodde jag att avtalet kunde rymmas på tjugotal sidor och försäljningen ta ett par, tre veckor. Det hela blev klart efter tio hyllmetrar pärmar, ett år av mitt liv och en million till advokater, men det blev bra. Bolaget har växt till ett omfång där man inte längre vet vad alla medarbetare heter och vem man dricker öl med, vilket inte var så kul. Skulle tillväxten fortsätta krävdes nästa former av kompetens som jag inte var så intresserad att tillskansa mig, medan andra var det. Alltså slutade jag med heder i behåll.

Källsortering

Mina vänner kompanjoner fick jobba så att säga i pant ett år till, för att senare köra sina egna race de med. I alla fall har vi lämnat rent och snyggt efter oss, med duktigt och lojalt folk som fortsätter "arvet", dock under ett nytt namn.

Själv håller jag mig ifrån bolaget, den nya formen av ägande och verksamhet, även om man ibland saknar gamla vänner och kollegor. De måste leva sitt eget liv där jag inte länge kan tillföra så mycket.

Jag har släppt den 33-åriga Supercool perioden i mitt liv och har numera gott om tid för lite mera tankeverksamhet, sortering av världsproblem, massera hustruns fötter, fiska, grilla korv med fullvuxna barn, gå ut med hunden, laga klockor och skriva dessa rader.

Min bästa kompis Walter.

Så kan det gå om en tjeck född 1947 hamnar i Sverige.

Marstrand Juni 2011

Pavel

